

woordenlijst bij de lesbrief over orgels

aanblazen

blazen in/op een muziekinstrument of orgelpijp waardoor de lucht in de (orgel)pijp gaat trillen en zo een muziektoon laat horen

a

la. 6e (hele) muzieknoot

abstracten

Toet tractuur. Gedeelte van het 'regeerwerk' van een mechanisch orgel. Vormt de (mechanische) overbrenging van de toets naar het 'ventiel' in de windlade

accordeon

muziekinstrument met toetsen. Wordt voor de buik bespeeld. Door het openen en sluiten van een blaasbalg in het instrument wordt luchtdruk opgewekt die, na het indrukken van de toetsen, langs metalen tongetjes gevoerd wordt die gaan trillen en zo geluid geven. Net als bij een mondharmonica en harmonium.

akkoord

samenklank in muziek. Ook: overeenkomst

akoestiek

geluidsleer. Meestal wordt met akoestiek de mate van galm of naklank bedoeld (een ruimte heeft veel- of weinig 'akoestiek')

Alexandrië

plaats in Egypte. Vroeger belangrijk centrum in de toenmalige wereld.

Antipatros

eerste (?) winnaar van een 'orgel-speel- wedstrijd' die werd gehouden ca. 90 v. Chr.

architectuur

bouwstijl. Vormtaal van de architect. Geldt voor gebouwen en meubels, maar ook voor orgels. Door de eeuwen heen zijn er steeds verschillende architectuur stijlen (bouwstijlen) geweest. Vaal kan men daaraan de ouderdom van b.v. een gebouw aflezen.

b

ti. (of si) 7e muzieknoot

bazuin(en)

blaasinstrument , soort trompet met krachtig geluid. Ook een orgelregister (tongwerk)

blaasbalg/blaasbalgen

luchtzak of pomp waarmee lucht geblazen kan worden door een pompend op en neer bewegen.

blaasinstrument(en)

muziekinstrument dat geluid maakt door er in te blazen (b.v. fluit of trompet) of lucht in te pompen (b.v. orgel)

blokfluit

blaasinstrument gemaakt van hout met gaten voor de vingers waardoor je lage en hoge tonen kunt late horen. De blokfluit wordt aangeblazen via een mondstuk dat

wordt afgesloten door een 'blok' met een spleet waardoor de lucht (via het labium) kan ontsnappen.

borstwerk

afdeling (verdieping) in een orgel ter hoogte van je borst, meestal met kleine orgelpijpen.

boventonen

bijklink in de toon van een orgelpijp die een andere toonhoogte heeft dan de pijp.

bovenwerk

afdeling (verdieping) in een orgel, helemaal bovenin het orgel gelegen.

Byzantijnse rijk/hof

rijk en hof van Byzantium (ca 395-1453) was de voortzetting van het Romeinse Rijk in het Oosten, met als hoofdstad Constantinopel (het latere Istanbul, Turkije)

c

do. 1e (hele) muzieknoot

calcant

orgeltrapper/orgeltreder. Iemand die een pijporgel van lucht (orgelwind) voorziet door de balgen te treden. Ook: registernaam van de windmotor.

cancel

langwerpig smal (kokervormig) onderdeel van een windlade waardoor de lucht ('orgelwind') voor orgelpijpen stroomt bij het aanslaan van een toets. Hierdoor opent zich een klepje ('ventiel'): de orgelwind stroomt in de cancel en, via gaten in de plank die de cancel van boven afsluit, in de op de plank staande orgelpijpen.

chamade

orgelregister. Registerfamilie van horizontaal uit het orgel stekende trompetten

componeren

het schrijven van muziekstukken (composities)

componist

iemand die muziekstukken (composities) schrijft

conservatorium

hogere muziekschool. Hier kun je voor beroepsmuzikant leren, b.v. zanger, pianist, violist of organist

Constantijn de Grote

Keizer van het Byzantijnse (nu Turkse) rijk in de 8^e eeuw. Gaf in 757 een orgel cadeau aan Pepijn de Korte, vader van Karel de Grote.

corpus

pijpcorpus. Toongevende bovendeel van een labiaalpijp (lippijp) Een pijpcorpus kan diverse vormen hebben: recht, taps toelopend of uitlopend en een smalle (dunne) of juist brede (dikke) diameter ('mensuur') hebben. De vorm is bepalend voor de 'klankleur'. De lengte van de corpus en het feit of de pijp open dan wel dicht ('gedekt') is, is bepalend voor de toonhoogte

d

re. 2e (hele) muzieknoot

definitie

omschrijving, verklaring of uitleg

dirigent

orkestleider. Iemand die de maat aangeeft bij een orkest en aangeeft wanneer de musici moeten beginnen en stoppen met spelen

do

c. 1e (hele) muzieknoot

draaiorgel

straatorgel. Mechanisch pijporgel zonder toetsenbord dat muziek kan maken doordat aan een groot wiel wordt gedraaid dat de blaasbalgen bediend en een band met gaatjes (orgelboek) langs een 'klavier' met pennetjes laat lopen waardoor klepjes (ventielen) geopend (en gesloten) worden en de betreffende orgelpijpen, trommels en schellen tot klinken worden gebracht. Vaak versiert met bewegende beeldjes en afbeeldingen. Het draaiorgel kent geen bespeler, maar een 'orgelman' die het wiel draait en feitelijk meer 'orgeltrapper' of 'calcant' is dan organist.

droge ruimte

ruimte (b.v. kerkzaal) met weinig 'galm' (naklank) of akoestiek. Het geluid sterft gelijk weg, klinkt 'droog'.

e

mi. 3e (hele) muzieknoot

echowerk

afdeling (verdieping) in een orgel met zachte stemmen, meestal helemaal bovenin of achterin het orgel gelegen.

elektrisch orgel

orgel met elektrische tractuur. Werkt, in tegenstelling met een mechanisch orgel, geheel met elektrische contacten.

elektronisch

niet mechanisch maar via b.v. een computer en elektrische stroom voortgebrachte dingen (b.v. muziek) zoals b.v. een keyboard

elektronisch orgel

Elektronicum. orgel zonder pijpen, waarmee via de elektronische weg (digitale) muziek gemaakt kan worden. Imiteert een (klassiek) pijporgel of (populair) Hammond orgel zoals b.v. een keyboard

excursie

uitstapje waar je wat van leert

f

fa. 4e (hele) muzieknoot

fa

f. 4e (hele) muzieknoot

familie(s)

groep die bij elkaar hoort (b.v. jij hoort bij je familie) maar ook geluiden die bij elkaar horen (bij b.v. een orgel)

fantaseren

zelf verzinnen

feesttoetertje

blaasinstrument. Toetertje van karton of plastic dat je op een feestje kunt gebruiken

fluit/fluiten

blaasinstrument (zoals de blokfluit en dwarsfluit) Ook groep orgelpijpen

fluitenfamilie

familie (groep) van fluiten

frontpijpen

zichtbare orgelpijpen (meestal van metaal) die aan de voorkant (het front) van een orgel staan en die je dus kunt zien

g

sol. 5e (hele) muzieknoot

gastles

les in de klas van iemand anders dan de juf of meester

gebr. Van Eyk

broers, Hubert (1366-1426) en Jan (1390-1441) van Eyk, behorende tot de 'Vlaamse primitieven' In 1432 werd door hen het drieluik 'Het Lam Gods' geschilderd.

gedekte pijp

orgelpijp die van boven gesloten (gedekt) is. De pijp klinkt daardoor 1 oktaaf lager. (dus net zo hoog/laag als een pijp die 2x zo lang is) Er zijn ook 'halfgedekte pijpen'. Deze hebben andere eigenschappen.

geïntoneerd

zie intoneren

geluiden

klankkleuren. (verschillende soorten geluid bij een orgel: zacht, luid, scherp, enz.)

gemeentezang

gezamenlijk zingen van heel een (kerkelijke) gemeente, b.v. tijdens een kerkdienst

gereconstrueerd

reconstrueren. Namaken naar de oude (oorspronkelijke) vorm

gladiatorenspelen

theaterspelen in het oude Romeinse rijk, waarbij gladiatoren tegen elkaar of tegen wilde dieren vchten

half gedekte pijp

orgelpijp met aan de bovenzijde een kleine opening of 'roer' (b.v.: Roerfluit) waardoor er meer 'boventonen' klinken.

harmonium

muziekinstrument met toetsen die, als je daar op drukt, metalen tongetjes laten trillen die dan geluid maken doordat er lucht langs stroomt (dus ook blaasinstrument) Werkt ongeveer als een grote, op de grond staande accordeon.

HOK

afkorting voor Haags Orgel Kontakt

hoofdwerk

hoofdafdeling (of verdieping) van een orgel waarin de meeste orgelpijpen staan. Als regel het grootste zichtbare gedeelte van een orgel.

hout

materiaal afkomstig van loof- of naaldbomen dat het meeste in een orgel voor komt. De windlade, het regeerwerk, de kas, het stellingwerk en veel orgelpijpen zijn gemaakt van (verschillende) hout(soorten)

houten orgelpijpen

orgelpijpen gemaakt van hout. Hebben als regel vierkante doorsnede

horizontale trompetten

zie chamade

Hydraulos

waterorgel. Ander woord voor Organum Hydraulicum, uitvinding van Ksetibios.

improviseren

muziek verzinnen op dat moment dat je het speelt. Je kunt ook improviseren over een bestaande melodie of wijsje (liedje of song)

intoneren

op toon brengen van orgelpijpen. Na het intoneren worden de orgelpijpen zuiver op toon gestemd

kern

tussendeel, Onderdeel van een orgelpijp: afsluiting tussen de voet en het toongevende bovendeele ('corpus') van een orgelpijp. De kern sluit aan de voorzijde (onder het labium) niet geheel af, zodat een spleet (de 'kernspleet') ontstaat waardoor de lucht naar het labium en het corpus kan stromen

kernspleet

spleet. Smalle opening in de kern, ter breedte van het labium van de orgelpijp

keyboard

elektronisch orgeltje dat meerdere muziekinstrumenten kan imiteren (nabootsen). De muziek wordt elektronisch 'gemaakt' en klinkt uit luidsprekers.

klankkleur

bepaald soort geluid (van een orgelpijp of orgelregister)

klassieke muziek

oude muziek. Maar ook muziek die gebaseerd is op klassieke opbouw. (in tegenstelling tot 'populaire muziek' of 'popmuziek')

klavier/klavieren

manueel/manualen. Toetsenbord voor handen of voeten. Beslaat meerdere 'octaven' van 8 hele- en 5 halve tonen

klepjes

scharnierende 'plankjes' die open en dicht kunnen

klooster

gebouw waarin monniken woonden

Kloosterkerk

oud kerkgebouw in Den Haag uit 1420, dat vroeger bij een klooster hoorde

la

a. 6e (hele) muzieknoot

labiaalpijp

Lippijp. Orgelpijp waarbij de toon wordt opgewekt door het splijten van lucht, via de 'kernspleet' en het labium, waardoor de lucht in het bovendeele ('corpus') van de pijp gaat trillen en dus geluid maakt. Een labiaalpijp bestaat altijd uit een voet (waar de lucht, de 'orgelwind' in geblazen wordt), een 'kern' (de afsluiting tussen de voet en het corpus) en een bovendeele, het 'corpus', waar de toon (door trilling van de lucht) tot stand wordt. Vooral de lengte van de corpus en het feit of de pijp open dan wel dicht ('gedekt') is, is maatgevend voor de toonhoogte.

labium

Lip (van een orgelpijp) opening tussen de voet en de 'kern' en het corpus van een orgelpijp

Lange Voorhout

oude brede laan in Den Haag met lindebomen aan weerszijde die in opdracht van keizer Karel V in 1536 werden geplant. (die er nu staan zijn van jongere datum) In de volksmond werd het Lange Voorhout door deze bomen ook wel de Lindelaan of de Lange Lindelaan genoemd: het versje *Liesje Leerde Lotje Lopen Langs de Lange Lindelaan* herinnert hier nog aan.

leerproject

lesproject waarbij je iets kunt leren (b.v. over orgels)

lespakket

lesboekje + werkbladen en alles wat daarbij hoort

lesverhaal

les in de vorm van een verhaal (of verhaal waarvan je iets leert)

liturgisch

geestelijk/kerkelijk. Liturgische muziek wordt in kerken gespeeld en gezongen

lood

zacht, grijs metaal dat gebruikt wordt voor het maken van orgelpijpen. Werd vroeger ook in de bouw gebruikt door de loodgieter, b.v. voor dak(randen), waterleiding en riolering

melodie(tje)

wijsje of deuntje. Meerdere muziektönen na elkaar die een wijsje vormen.

'meneer Jos'

de organist van het kinderproject: Jos van der Kooy, organist van de Westerkerk in Amsterdam en stadsorganist van Haarlem

metalen orgelpijpen

orgelpijpen gemaakt van metaal, meestal lood vermengt met tin (zachte metaalsoorten) dan wel zink of koper (hardere metaalsoorten) De metalen orgelpijpen worden uit metaalplaten gevormd en dicht gesoldeerd.

mi

e. 3e (hele) muzieknoot

mondharmonica

muziekinstrument waar je met je mond op blaast. Werkt met metalen tongetjes die gaan trillen als er lucht langs stroomt en zo geluid maken

monniken

kloosterlingen. Mannen die samen in een klooster wonen en veel bidden en goede werken doen

muziek

melodieën. Verschillende tonen achter elkaar, meestal prettig om naar te luisteren. Ook: opgeschreven muziek.

Muziek uit een gebouw

lesverhaal over 3 jongens die in en kerk de organist ontmoeten, die hen wat verteld over het orgel in de kerk

muziekinstrumenten

instrumenten om muziek mee te maken (piano, gitaar, viool, orgel, trompet, enz.)

muziekschool

instelling waar je muziek kunt leren spelen. (kan als 'opstap' dienen voor een 'conservatorium')

Nero

Nero Claudius Caesar Drusus Germanicus. Romeins keizer die leefde van 37 tot 68 Na Chr. Van Nero werd gezegd dat hij erg van muziek hield. Maar Nero is vooral bekend om zijn fanatieke christenvervolging en de wreedheden die hij tegen hen beging.

noot/noten

vruchtkern, b.v. pinda. Maar ook één of meer tonen van de muziek. Ook de benaming van muziek-tonen in een octaaf: b.v. Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si, Do. (c, d, e, f, g, a, b, c.)

notenbeeld

muzieknotatie: muzieknoten die op de juiste volgorde staan en die je (als je muziek kan lezen) b.v. op een muziekinstrument kunt spelen

noten lezen

het kunnen lezen van muziekschrift (of muzieknotatie). Dit heb je nodig als je muziek ('van blad') wilt spelen of gaan studeren.

octaaf/octaven

letterlijk: 8. Aantal muzieknoten die achter elkaar b.v. op een toetsenbord zitten (8 hele noten en 5 halve noten)

open opstelling

orgels zonder kas. Zodat alle pijpen te zien zijn. Werd vooral in de 20e eeuw toegepast.

organist

persoon die een orgel bespeelt

organum

Latijns woord voor 'werktuig'

Organum Hydraulicum

(L) letterlijk: Waterwerktuig. Eerste werkende orgel waarbij de luchtdruk ('orgelwind') werd opgewekt door waterdruk. Ontwikkeld door Ksetibios uit Alexandrië

orgel

organum (L). blaasinstrument met orgelpijpen, dat wordt bespeeld met toetsen. Een orgel bestaat uit de 'wind-voorziening' (waar de 'orgelwind' wordt gemaakt en vervoert die nodig is om een orgel te laten 'spreken', 'windladen' waarop de orgelpijpen staan, heel veel 'orgelpijpen' verdeeld over 'registers', het 'regeerwerk' waarmee je een orgel kunt bedienen (spelen) bestaande uit 'toets tractuur' en 'register-tractuur' en een 'stellingwerk' (de constructie waar alles aan vast zit) waaromheen een 'orgelkas' (of 'orgelkast') met als regel aan de voorzijde een 'orgelfront' met de mooiste orgelpijpen.

orgelbalkon

orgelgalerij. Balkon of verhoogd gedeelte waarop het orgel staat

orgelbeelden

beelden van houtsnijwerk (of gips) die men (vroeger) wel op een orgelkas plaatste ter versiering. Vaak als koning David of bazuinblazende engelen.

orgelbouwer

iemand die orgels bouwt (maakt). Vaak wordt met 'de orgelbouwer' de 'baas' (werkgever) van het orgelbouwers bedrijf bedoeld.

orgelfront

gedeelte van een orgel dat je kunt zien (meestal aan de voorkant) De orgelpijpen in het orgelfront zijn vaak mooi glimmend en soms (gedeeltelijk) verguld (van een goudlaagje voorzien). Vroeger maakte men wel veel houtsnijwerk (versieringen) in het orgelfront. Ook stonden er wel beelden en beeldjes in het orgelfront.

orgelkas

ander woord voor orgelkast

orgelkast

kast van hout die rondom het orgel (instrument) staat, meestal mooi versiert

orgelmaker

ander woord voor orgelbouwer. Meestal wordt met 'orgelmaker' de vakman (werknemer) bedoeld.

orgelmetaal

mengsel van lood en tin waarvan orgelpijpen gemaakt worden. De verhouding lood en tin kan wisselend zijn.

orgelpijpen/orgelpijpjes

toonevende onderdelen van een pijporgel, die klinken als er lucht door stroomt. Orgelpijpen zijn er in 2 hoofdgroepen: 'Labiaalpijpen' (Lippijpen) die werken als een blokfluit, en 'Linguaalpijpen' (Tongpijpen) die werken als een feesttoetertje. Orgelpijpen kunnen zijn gemaakt van lood, tin, 'orgelmetaal' (mengsel van lood en tin), zink, koper of hout. Het maken van orgelpijpen is nog steeds uitsluitend handwerk.

orgeltrapper

calcant. Iemand die vroeger (door te trappen) het orgel moest voorzien van lucht (orgelwind)

orgelwind

lucht die nodig is om het orgel geluid te laten geven (te laten 'spreken')

orkest

muziekgroep. Meerdere mensen die gezamenlijk muziek maken (onder leiding van een dirigent)

panfluit

herdersfluit. Oud blaasinstrument met van boven open pijpjes (van b.v. riet of bamboe) van verschillende lengte, die aan de bovenkant worden angeblazen. Genoemd naar de herders-god Pan.

pedaal/pedaalwerk

klavier van een orgel waarop met de voeten wordt gespeeld. Ook: pedaalwerk: afdeling van een orgel met als regel de laagste registers die met de voeten bespeeld worden.

Pepijn de Korte

1e koning der Franken. Leefde van 714 tot 768 en was de vader van Karel de Grote (747-814)

piano

snaarinstrument dat wordt bespeeld met toetsen

pijp

orgelpijp. Bestaat uit meerder delen: pijpvoet (ondergedeelte) en pijpcorpus (bovenste gedeelte. Hier wordt de toon gevormd) Er zijn 2 soorten orgelpijpen Labiaal (of lip) pijpen en Linguaal (of tong) pijpen

pijplengte

lengte van een orgelpijp. Kan zijn: totale lengte (voet+corpus) of toongevende lengte (lengte van het bovenste gedeelte (corpus) van de pijp) deel waar de toon gevorm wordt. Deze lengte wordt aangegeven in 'voeten' (oude lengtemaat. Een voet is ca 30,5 cm lang) Er zijn registergroepen van 1, 2, 4, 8, 16 of 32 voet (lang) Waarbij steeds gerekend wordt met de grootste (langste) pijp per registergroep. De kleinste pijp (per registergroep) is dus veel korter.

pijpvoet(en)

onderste gedeelte van een orgelpijp, waardoor de lucht ('orgelwind') wordt geblazen. De pijpvoet wordt afgesloten door de 'kern'.

pilaren

zuilen. Bouwkundige ondersteuningskolommen

plafond

bovenste afsluiting van een ruimte

plexiglas

transparant (doorzichtig) kunststof dat op glas lijkt maar veel minder breekbaar.

pneumatiek

techniek van het gebruiken van (lucht)druk voor apparaten en werktuigen. Werkt met slangetjes en klepjes.

pneumatisch orgel

orgel met pneumatische tractuur. Werkt, in tegenstelling met een mechanisch orgel, geheel middels luchtdruk.

portatief

klein draagbaar orgeltje

positief

klein staand orgeltje. Ook wel: onderdeel of 'werk' van een groot orgel.

prestant/prestanten

letterlijk: 'vooraanstaand'. Orgelpijpen die vooraan staan in het orgel(front). Frans: 'Montre'.

prestantenfamilie

bij elkaar horende groep van meerdere registers van prestantpijpen

processie(s)

religieuze optocht (b.v. van en naar een kerk)

project

ontwerp, plan en uitvoering van werkzaamheden

pruik

kunsthardos (werd in de 'pruikentijd' (18e eeuw) gedragen door mannen en vrouwen)

Psalmenpomp

spotnaam voor een harmonium (omdat dit instrument veel gebruikt werd bij de begeleiding van Geestelijke liederen in Christelijke huiskamers)

re

d. 2e (hele) muzieknoot

regeerwerk

mechaniek. Combinatie van toetsen, knoppen en latten waardoor je op een orgel kunst spelen

registerfamilie

groep (orgel)registers die bij elkaar passen zoals de prestantenfamilie, fluitenfamilie, strijkersfamilie en tongwerkenfamilie. Maar ook de 'vulstemmen' (die een 'tussentoon' laten horen) of 'samengestelde registers' (die uit meerdere pijpen per toon bestaan)

registerfamilies

verschillende groepen orgelregisters die bij elkaar passen

registerknop

knop waarmee je een bepaald register 'aan' en 'uit' kunt zetten.

registernamen

naam van een register. Er zijn onnoemelijk veel registernamen. Heel vaak ontleend aan het muziekinstrument dat het betreffende register wil imiteren. Of aan de plaats die het register in het orgel inneemt.

registers

meerdere groepen orgelpijpen die wat klankkleur betreft bij elkaar horen

registerslepen

zie sleep/slepen

registertractuur

constructie van houten latten en metalen stangen die er voor zorgt dat de 'registerslepen' heen en weer gaan als een 'register-trekker' uit wordt getrokken en in geduwd.

registertrekker

Meestal houten registerknop die in-en uit getrokken kan worden en waarmee je een bepaald register 'aan' en 'uit' kunt zetten. Registertrekkers worden als regel toegepast bij een mechanisch orgel.

registerwipper

rechthoekige 'schakelaar' waarmee je een bepaald register 'aan' en 'uit' kunt zetten. Registerwippers worden als regel toegepast bij een pneumatisch, elektrisch of een elektronisch orgel.

rugwerk

afdeling in een orgel die zich achter de rug van de organist bevindt. De onderste verdieping van het orgel.

schapenleer

zacht leer van de huid van een schaap. Wordt veel gebruikt voor de luchtdichte afsluiting van orgel onderdelen.

shruti-box

klein draagbaar harmonium dat veel wordt gebruikt in India. Wordt met een hand bespeeld, de andere hand bediend de balg van de windvoorziening

sleep/slepen

lat met gaten die in een 'sleeplade' heen en weer geschoven kan worden en zo de openingen naar de orgelpijpen kan openen of afsluiten

sleeplade

onderdeel van een orgel: kist met smalle langwerpige vakken waar de orgelwind door kan stromen die (via de slepen) naar de orgelpijpen stroomt (zie ook: windlade)

sol

g. 5e (hele) muzieknoot

speeltafel

lage kast met een of meer toetsenborden (klavieren), het pedaal en de registerknoppen van een orgel bevinden: daar waar de organist op speelt

spreken (van een pijp)

laten horen van een toon. Als een orgelpijp wordt 'aangeblazen' zal hij 'spreken': hij laat een toon horen

statige muziek

plechtige/ waardige muziek. Tegenstelling van 'swingende muziek'. Op een orgel kun je beiden spelen

stellingwerk

constructie van houten balken waaraan alles van een orgel is bevestigd

stemmen

op de juiste toon brengen van een muziekinstrument, b.v. een orgel. Wordt als regel gedaan door een (orgel)stemmer. Grotere labiaalpijpen zijn vaak voorzien van een 'steminrichting' (-schuif of -krul). Kleine pijpen worden door uit- of inwrijven van de bovenrand gestemd. (zodat de pijp iets meer open- of dicht gaat)

Tongwerken van een orgel moeten vaker gestemd worden dan de andere orgelpijpen. Het stemmen van de tongwerken wordt vaak door de (eigen) organist gedaan.

stemvoorziening

voorziening aan een orgelpijp om deze te stemmen. Bij labiaalpijpen meestal een smal oprolbaar gedeelte boven in de pijpcorpus. Bij linguaal(tong)pijpen een klemmend staafje dat op de tong drukt om het vrije (bewegende) gedeelte langer- of korter te maken.

strijker/strijkers

orgelregistergroep: strijkende orgelstemmen (zoals een viool) ook: groep (op strijk-instrumenten spelende) muzikanten in een orkest of soort vuurwerk

strijkinstrument(en)

muziekinstrumenten met snaren die 'aangestreven' of 'getokkeld' worden, zoals een viool, cello, contrabas, gitaar enz.

studeren

lerend oefenen (b.v. een muziekinstrument) waardoor je steeds beter wordt

talent

bijzondere aanleg (b.v. voor muziek) waardoor je erg goed in iets bent. Maar dat betekent niet dat je niet hoeft te studeren!

ti (of si)

b. 7e (hele) muzieknoot

tin

zacht metaal, dat soms vermengt met lood, gebruikt wordt om orgelpijpen van te maken (werd vroeger wel gebruikt voor kannen en bekers)

toets tractuur

de constructie van toetsen met daaraan de latjes, winkelhaakjes en stangetjes die nodig is om de klepjes (ventielen) in de windladen te openen, waardoor de orgelwind bij de orgelpijpen kan komen en er dus geluid uit komt

toetsenbord

klavier of manuaal. Onderdeel van een orgel (of ander toetsinstrument), het gedeelte waar de organist op speelt met zijn handen. Ook: onderdeel van een computer waarop je kunt typen

toetsinstrument(en)

muziekinstrumenten die bespeeld worden door toetsen in te drukken (zoals een piano en een orgel)

tongetjes

metalen plaatjes die in een orgelpijp (tongwerk) zitten en door te trillen geluid maken

tongwerk/tongwerken

orgelregister dat met tongetjes werkt (zoals een trompet en een bazuin)

tongwerkenfamilie

meerdere registers van tongwerkpijpen in een orgel

toon

onderdeel van muziek (muziek bestaat uit een reeks van tonen)

torens

In orgel: onderdeel van een orgelkas. Meestal hoge en smalle kasten, zichtbaar in het front van een orgel (bijvoorbeeld: 'midentoren', 'pedaaltoren')

trompet(ten)

muziekinstrument waar je op blaast, ook: orgelregister dat het geluid van een trompet imiteert

uitvoering

Realisatie. Muziekuitvoering: het voor publiek uitvoeren van een of meer muziekstukken

ventiel

Speelventiel (orgelventiel): met schapenleer bekleed klepje dat de lucht tegen kan houden of toelaten. (fietsventiel in een band of orgelventiel in een windlade van een orgel)

ventielen

meerdere ventielen

ventielkast

luchtdichte, langwerpige bak of kist onder de windlade, waarin zich de speelventielen bevinden die na opening (door de betreffende toets op het klavier) de lucht ('orgelwind') in een cancel in de windlade toelaten, waardoor de betreffende toon (orgelpijp of -pijpen) kunnen spreken.

_Bij een mechanisch orgel worden de speel-ventielen opengetrokken door een metalen staafje dat verbonden is met de speeltractuur (mechaniek) van het orgel.

_Bij een pneumatisch orgel gebeurt dit door een luchtdrukverschil, opgebouwd door de pneumatische mechaniek van het orgel.

_Bij een elektrisch orgel worden de ventielen opengetrokken door elektromagneten.

ventilator

(elektrische) machine die lucht verplaatst (b.v. raamventilator, maar ook orgelventilator die in de plaats kwam van de orgeltrapper) (zie ook: windmachine)

vergulde labialen

labia (mond) van een orgelpijp dat voorzien is van een dun laagje goud en daardoor mooi glimt.

vergulden

van een heel dun goudlaagje voorzien. Houtsnijwerk aan de orgelkas is vaak verguld.

viool

houten muziekinstrument met snaren dat op de schouder bespeeld wordt met een strijkstok (zie ook strijkinstrumenten)

voet

zit onder aan je been. Bij een orgel: Lengtemaat van een orgelpijp(register).

(waarbij steeds de langste pijp als 'naamgever' wordt genomen). Je hebt pijpen van 1 t/m 32 voet. Een voet is ca 30,5 cm lang

vulstem(men)

groep orgelpijpen (registers) met per noot meer dan een pijp of andere toon dan de rest van de pijpen van die noot.

werken

afdelingen van een orgel waarin specifieke registergroepen zijn ondergebracht, b.v. hoofdwerk, rugwerk, borstwerk, bovenwerk.

windkanalen

luchtdichte kokers of buizen waardoor de lucht (orgelwind) van een orgel stroomt. Ze lopen van de blaasbalg(en) of 'magazijnbalg' naar de 'windlades' van een orgel

windlade

onderdeel van een orgel: kist met smalle langwerpige vakken waar de orgelwind door kan stromen die (via de slepen) naar de orgelpijpen stroomt (zie ook: sleeplade)

windmachine

(elektrische) machine die lucht verplaatst (b.v. raamventilator, maar ook orgelventilator die in de plaats kwam van de orgeltrapper) (zie ook: ventilator)

Wonder van de Oriënt

bijnaam van het (water)orgel dat door Constantijn de Grote in 757 geschonken werd aan Pepijn de Korte

zangerig

met vibratie (zweving) zoals bij zingen

zwevend

niet vast. (bij een orgel: zwevend register = orgelregister met 1 of meerdere pijpen die 'zwevend' (=niet vast) gestemd zijn zodat de toon zangerig wordt)